

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת ויקהל - פקודי

"ויכלו" - חידוש העולם

ממלאכת בריאת העולם; אבל לא פחות חשוב מכך, השביתה היא הזדמנות מיוחדת להשיג שלמות. השביתה מעסקי העולם הזה פותחת בפנינו אופק רחב, זהו היום האחד בשבוע שבו יכולים אנחנו להקדיש את כל מחשבתנו לבורא העולם. מתוך כל הדברים הגדולים היוצאים לנו משביתת השבת, החשוב מביניהם הוא האפשרות לבנות "שכל של תורה". "אל תתעסקו בשבת בענייני העולם הזה", אומר הקב"ה. "יש דבר שאני רוצה שתיבנו בשבת שחשוב אף יותר מבניין המשכן, והוא - לבנות שכל של תורה".

"שמירת שבת" אינה רק הימנעות מעשיית מלאכה, השבת נועדה להיות אוצר בלום של הבנה שיכול לשנות לגמרי את מחשבתנו. מצער שהרבה אינם מנצלים את השבת באופן הזה. אפילו אלה שמדקדקים בפרטי הלכות שמירת השבת, ונמנעים מכל סרך של מלאכה בשבת, ברוב המקרים אינם מודעים לעושר שיש לשבת להציע להם, ע"י מעט התבוננות ומאמץ.

אבק יהלומים!

אם כן הנושא שלנו היום הוא, כיצד לנצל את השבת. ועליכם לדעת שהנושא הוא רחב מאוד ובעל פנים שונות, אבל אנו נעסוק בפרט של יצירת ה"שכל של שבת". וחובה עלינו להתרגל בזה, אולי לא הכל בבת אחת, אבל דקה אחת פה ושם ודאי שאפשר לכולם, וכך אט אט פותחים את האוצר הגדול של שבת קודש. בבית מלאכה ליהלומים, בסוף היום בעל הבית פיקח לוקח מטאטא קטן וצפוף, כורע על ברכיו ואוסף את האבק שעל הרצפה. פעם נכנס לקוח ולהפתעתו מצא את בעל הבית כורע על הברכיים עם המטאטא. שאל אותו, "למה אתה - בעל הבית - צריך לטאטא את הרצפה?" אמר לו, "האבק כאן הוא אבק-יהלומים! שווה לי לרדת על הברכיים כדי לאסוף אבק יקר שכזה".

בגלל שהמסרים של יום השבת חשובים כ"כ, אפילו אם נשיג מהם רסיסים קטנים מהם הם יהיו שווים לחיינו המון. כל טיפת דעת חשובה לאין ערוך יותר מיהלומים, ולכל פירור שלה גם כן יש ערך אדיר. ולכן שווה להשקיע הרבה מאוד מאמץ אפילו כדי להשיג רק פרט אחד של התועלת שאפשר להפיק מן השבת. ואם נצליח להתמיד בזה במשך כל ימי חיינו, זו תהיה מהפכה של ממש לטובה.

טהרת יום כיפור כל שבוע

נתחיל מ"ויכלו". מפתיע לראות כמה חשובה האמירה שאנו אומרים בשמונה-עשרה ובקידוש: הגמ' (שבת קיט:) אומרת: "כל המתפלל בערב שבת - ואומר 'ויכלו', שני מלאכי השרת המלווין לו לאדם, מניחין ידיהן על ראשו ואומרים לו: וְסָר עֲגוֹנְךָ וְחָטְאָתְךָ תְּכַפֵּר".

השבת קודמת למשכן

"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם". פרשתנו מתחילה ללמד על כך שמשה רבינו אסף את בני ישראל, כדי לצוות אותם על פרטי בניין המשכן. כל מה שכתוב עד עתה בפרשיות "תרומה" ו"תצוה" נאמר למשה בסיני, ועכשיו הוא הקהיל את כל עדת בני ישראל למסור לפניו את הדברים ששמע מפי ה'. אבל הנה אנו רואים שמשה פותח את דבריו בדבר לא צפוי: "אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם. שששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה". לפני שבני ישראל שומעים על המשכן, על מלאכת בניין המשכן ועל תבנית כל כליו, המקום המופלא שבו עתיד ה' להשרות את שכינתו בתוך בני ישראל, משה רבינו מקדים ומצווה אותם על מצות שמירת השבת. ונשאלת השאלה, הרי כל ישראל התאספו שם כדי לשמוע את דבר ה' על המשכן! מדוע ההקדמה למשכן היא השבת?

בהכרח עלינו להבין, שמשה רבינו התכוון לומר להם, שלמרות החשיבות הגדולה של בנין ועשיית מקום מוכשר להשראת השכינה בישראל, הם חייבים להבין שהמשכן הראשון והחשוב ביותר של השכינה בישראל, הוא שביתת השבת שאדם שובת בביתו לה'. בניגוד למשכן שהיה מוגבל למקום מסוים ולתקופה מסוימת, בשביתת השבת נבנה משכן לשכינה בכל בית יהודי בכל מקום בעולם, "בכל משבת יכם". ואותה השראת השכינה ממשיכה בכל הדורות, השבת קיימת בכל דור ודור, והיא הזדמנות גדולה שיש לעם ישראל להשגת שלמות החיים האישיים שלהם, אפילו יותר מהמשכן.

"בואי כלה בואי כלה"

כשמקבלים את פניה של השבת, אומרים כחתן המקבל פני כלה הבאה לחופה ונכנסת לביתו "בואי כלה בואי כלה" (ב"ק לב.), וזה אומר שאנו מבינים שכשהשבת באה, הרי זה כאילו אנו מקבלים מציאות חדשה לתוך חיינו - עלינו לשבות את השבת מתוך הבנה שהשבת הזו הולכת לשנות אותנו - אם רק נרצה בכך. להבין שעכשיו מגיע היום המיוחד בשבוע שמוקדש להחדרת ערכי היהדות אל תוך נפשנו. ואם נצליח בזה, תהיה לנו גישה אחרת לחיינו, השבת תביא לכך שגם את שאר הימים שבין שבת לשבת - אותם ימים המכונים ימי חול, נחיה כששכינת ה' בקרבנו. השבת היא "מעין עולם הבא", והלימודים שאנו למדים מהשבת הם ההכנה שלנו לחיי העולם הבא, חלקנו שם בעוה"ב יהיה בהתאם לדרגת הבהירות ביסודות התורה שנלמד מהשבת.

על ידי שביתת השבת כל יהודי יכול להגיע לשלמות. ודאי שהשביתה ממלאכה בשבת נועדה להיות זכר לשביתת ה'

ויפהפה, מזמין אתכם לנגוס בו. בשעה שאתם מדמיינים את זה, אתם בוראים תמונה של משהו שלא קיים בעולם - במחשבתכם, השכל יוצר תמונה של תפוח ענק ויפה במוח שלכם.

מה לדעתכם קורה כשהפסקתם לחשוב על התפוח הזה, ועברתם לעניינים אחרים? אתם חושבים שהתפוח הזה נעלם וכבר לא קיים אפילו במחשבתכם. "זה היה רק חלום בהקיץ, דמיון פורח. הוא כבר לא קיים". אבל האמת היא שאין זה נכון, התפוח נשאר קיים לנצח, החלום הזה, הדמיון הזה שגרמתי לכם לדמיין עכשיו, הוא בריאה של ציור במוח, ומבחינה מסוימת התפוח הזה הוא דבר הקיים במציאות, כי הוא קיים במחשבה שלכם.

ואם אתם רוצים להוכיח במה שאמרתי, תבחינו אפילו בעוד ארבעים שנה, כשתעברו ליד דוכן פירות בשוק ותראו תפוח גדול ועסיסי במיוחד, תאמרו: "אני זוכר שפעם שמעתי שיעור ממישהו שדיבר על תפוח כזה בגודל של חדר". ולפתע הציור של התפוח שיצרתם היום יעמוד מול עיניכם, חי וקיים. היכן הוא היה במשך ארבעים שנה? הוא נעלם ועכשיו חוזר ומופיע? לא! הוא היה קיים כל השנים האלה, מאוכסן באיזה "מגירה" ברכתי המוח. וברגע שמשוהו מעורר אותו, הוא קופץ מן המגירה והנה, הוא קיים.

הדמיון - אמיתי!

היוצא מדברינו, שאפילו בעולמנו - הדמיון הוא מציאות. אמנם הוא לא מציאות שאפשר למשש, אבל הוא בריאה אמיתית שאפשר לראות בעיני השכל. והנה, הקב"ה כביכול ג"כ "דמיון" במחשבתו את העולם, ובגלל שהוא דמיון במחשבתו עולם - הנה, העולם שהוא דמיון קיים!

זהו המסר שהשבת באה ללמדנו, את יסוד היסודות, כל היקום על שלל צורות החומר והאנרגיה שיש בו, אינו אלא התגלות של מחשבת ורצון ה', זוהי מהות העולם. זו פצצה! "הוא אָמַר וַיְהִי". וזהו תוכן ההכרזה של "וַיִּקְלָו"; אנו מכריזים בזאת לעצמנו ולמשפחתנו את הנס הגדול ביותר בהיסטוריה: בריאת העולם יש - מאין.

הספסל העתיק

והאמת היא, שאמירת "וַיִּקְלָו" גדולה עוד הרבה יותר! כי הנס העצום של הרגע הראשון של בריאת העולם, מעולם לא הסתיים. כשנגר בונה ספסל, הוא בונה אותו "יש מיש" היה עץ, והנגר עשה ממנו ספסל, לכן לאחר שהנגר השלים את עבודתו, יכול ללכת והספסל עדיין יהיה קיים, גם שנים רבות אחרי שהוא מת, הספסל עודנו איתנו. לא כן בבריאתו של הקב"ה "יש מאין"! אין שום מציאות לבריאה, אלא אך ורק מה שה' הוא צָנָה - וַיַּעֲמֵד"; הוא ציוה שיברא עולם! והעולם מתקיים מ"אין" אך ורק מכח ציוויו של הקב"ה. ציוויו של הקב"ה בורא כל רגע ורגע את העולם מחדש.

כמו שכתוב "עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ אֵת הַיָּם וְאֵת כָּל אֲשֶׁר בָּם הַשָּׁמַיִם וְאֵת לְעוֹלָם" (תהלים קמו ו). מה הקשר בין בריאת שמים וארץ לשמירת האמת? לכאורה אין שום קשר ביניהם. הפשט הוא, שלא רק שה' ברא את השמים והארץ במחשבתו, אלא הוא שומר בכל רגע ורגע - עכשיו ממש - את מאמרו שבו ברא את העולם. הוא לא חוזר בו ולא משנה את מאמרו, כי אילו היה חוזר בו - מיד העולם היה מפסיק להתקיים. "הוא אָמַר - וַיְהִי, הוא צָנָה - וַיַּעֲמֵד". ה' חשב על העולם ובראו, והוא ממשיך לחשוב עליו כל הזמן, ולכן אנחנו כאן היום!

אז בליל שבת הקרוב, נשים לב למה שקורה. אנחנו נאמר "וַיִּקְלָו", ושני מלאכים יבואו אלינו; אינני יודע אם הם באים בשמונה-עשרה או בקידוש, אבל אין כל ספק שהם אכן יבואו, ועלינו להיות מוכנים לכך. והם יניחו את ידיהם על ראשנו ויאמרו לנו "וְסָר עֲוֹנְךָ וְחַטָּאתְךָ תִּכּוּפֵר". האין זאת הזדמנות פז? חשבתם שתצטרכו לחכות עוד חצי שנה עד ליום כיפור, והנה יש לנו יום כיפור - טהרה וכפרה בכל שבוע! זוהי הגדלות של אמירת "וַיִּקְלָו", טהרה כמו יום כיפור! כמוכן שבכדי לזכות לזה צריך לפחות הרהור תשובה. אם כך בשעה זו עלינו להזכר בדבר אחד לא טוב שעשינו במשך השבוע, או איזו מצווה שהתרשלנו בה, וננצל את הרגע הזה שידיהם של המלאכים מונחות על ראשנו והם אומרים לנו שחטאתנו תכופר.

וזה נראה לנו כפלא גדול. חשבנו שאנו רק אומרים "וַיִּקְלָו", והנה חז"ל אומרים לנו שזה כמו יום כיפור! וכמוכן שצריך להבין מהי הגדלות המיוחדת ברגע הזה, כי לא כתוב שזה קורה ברגע שנכנסת שבת, אלא רק ברגע של הכרזת "וַיִּקְלָו". והשאלה היא, איזה שינוי מתחולל בקרבנו כשאומרים את המילים האלה, שבעבורו מגיעה לנו טהרה וכפרה מיוחדת ע"י המלאכים?

הנס המרהיב ביותר

בשלושים ואחת הפסוקים הראשונים של התורה מתואר הנס המדהים והמרהיב ביותר שהיה אי פעם, בריאת העולם ע"י הקב"ה; והכל מגיע לשיאו ולשלמותו בפסוק "וַיִּקְלָו". המילים "וַיִּקְלָו הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צִבְאָם", הם הצהרה מבהילה בעוצמתה. מעולם לא נכתבו מילים עם משמעות כ"כ עצומה, ולעולם גם לא ייכתבו. כי במילים אלה נאמר שה' ברא את העולם יש, מאין.

ו"אין" משמעו ההעדר והאפס הגמור, כידוע, אפשר לבנות אפילו גורדי שחקים מאבק. מערבבים את האבק עם החומרים המתאימים, יוצרים ממנו אבני בניין ובונים מה שרוצים. אבל כשאומרים "וַיִּקְלָו" מכריזים שלא היה שום חומר התחלתי לעולם - העולם נברא מתוך כלום. לפני שה' אמר "בְּרֵאשִׁית" שום דבר לא היה. לא מפץ גדול ולא מפץ קטן, לא היה חור שחור ולא כוכבים מתפוצצים. כי פשוט מאד כלל לא היה שום דבר שהיה יכול להתפוצץ, רק אפס, כלום. רק "וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם" רוח אלוקים שמילאה את כל החלל, וגם את זה אי אפשר לומר כי לא היה חלל. היה רק ה' לבדו.

ואז, "הוא אָמַר וַיְהִי" (תהלים לג ט), הוא רצה שיהיה בריאה של "מקום", ורצה שהמקום הזה יתמלא בכוכבים, ורצה שיהיה כוכב אחד עם אטמוספירה שיהיו בה מים ועפר ואויר, ורצה שיהיו בו בעלי חיים, ושיהיה בו אדם. עצם רצונו של השי"ת שיהיו הדברים האלה - ברא אותם, יש מאין. האם אתם תופשים מה שמדברים כאן?! הרעיון הזה מהמם, ממש סותר לגמרי את כל מה שחושנו מספרים לנו, וכל חיינו צריכים אנו לעמוד כדי להשיג איזושהי השגה במשמעותו. זוהי השבת, זכר למעשה בראשית. הרעיון הזה הוא מעבר ליכולת הציור של שכלנו, אבל חייבים לשנן אותו שבוע אחרי שבוע כדי שתחדור לקרבנו ההבנה שהעולם נברא מתוך כלום במאמר ה'.

הדמיון האנושי

אתן לכם משל: בבקשה, דמיינו עכשיו תפוח גדול מאד, כזה ענק שיכול למלאות את כל החדר הזה, אפילו העוקץ שלו בעובי של עמוד חשמל. והוא אדום עם נגיעות של צהוב, בשל

מקבלים מעט מאד מן האדמה. רוב רובם עשוי ממים, ואור שמש. כשאוכלים תפוח, אוכלים אור-שמש! איך אור-שמש, שהוא אנרגיה, הופך לתפוח? האין זה נס?? אמנם אנרגיה ההופכת לחומר הוא לא "יש מאין" אלא "יש מיש", אבל לפחות הוא יכול לשמש לנו כמשל טוב. כי כמו שקשה לנו לצייר שמחשבת ה' הופכת למשהו ממשי, כך קשה לנו לצייר אנרגיה הופכת לחומר. ואם רואים מול העיניים איך שזה קורה בכל אופן, זה יכול לקרב לשכלנו את האמת הזו, שדבר ה' הופך למציאות.

הכל - כלום

התגלית הגדולה באמת היא, שלא רק שאנרגיה וחומר יכולים להתהפך זה לזה, אלא שבאמת הם אותו הדבר. גם מה שאנו חושבים אותו לחומר, הוא בעיקר אנרגיה. היום המדענים כבר יודעים שהאטום, שהוא אבן הבניין של כל החומר הקיים, הוא ברובו הגדול חלל ריק. במיקרוסקופ אלקטרוני אפשר לראות את האטומים, ורואים שהגרעין - שבו מרוכזת המסה של האטום - תופס אחד חלקי טריליון מנפח האטום. משמעות הדבר היא שכל החומר שסביבנו כמעט אינו אלא חלל ריק ואנרגיה.

המכנה המשותף של כל האנרגיה והחומר הוא שבבסיסם הם כלום. יש לנו פה המחשה להפנים לתוכנו את המסר; הכוח הנסתר המקיים את כל המציאות הוא אך ורק המאמר "יהי" של ה'. רק מאמר ה' הוא הקיום של כל העולם על כל חלקיו. אז בשעה מרוממת זו, כשאנו מחזיקים גביע מלא ביין ומכריזים ואומרים "יִכְלוּ", בעצם אנו אווזים חבילת אנרגיה שמתקיימת רק מדבר ה', "הוא צֵנָה - וַיַּעַמְד", רק בגלל שהוא ציווה כן - האנרגיה הזו מקיימת ולובשת צורה של כוס כסף מלאה ביין.

ההבדל היחיד בין היין ובין החלה והאנשים סביב השולחן - הוא רק זה שלכל אחד מהם יש צורה מיוחדת שה' מצווה בכל רגע לחלקיקי האנרגיה ליצור. כל אופני האנרגיה והחומר בעולם אינם אלא צורות שונות של רצון הבורא. בשבילנו לפי תפיסת חושינו המוגבלים העולם הוא ממשי ואמיתי, אבל בשביל ה' הכל אינו אלא ציור במחשבתו; נברא במחשבה ומתקיים במחשבה. וכשאדם מפנים היטב את העובדה הזו, שכל המציאות על כל גווניה אינה אלא צורות שונות של רצון ה', כל חייו משתנים לגמרי.

רפואה לעיניים

לפי מה שדיברנו, אפשר להבין את מאמר חז"ל במסכת ברכות (דף מג:): "פסיעה גסה נוטלת אחת מחמש מאות ממאור עיניו של אדם. מאי תקנתיה? ליהדריה בקדושה דבי שימשי". הביאור בזה, מי שהולך בפסיעות גסות - גדולות, למה הוא ממנה? הוא ממנה לעיניו לתפוס עוד ועוד אמצעים לפרנסתו, הוא לחוץ; הראייה שלו נפגעת. מה שכתוב בגמ' "אחת מחמש מאות" אין הכוונה שמודדים את זה במחוגה, אלא הכוונה שזה פוגם קצת בראייה.

לא ידעתם שלחץ יכול לפגוע בראייה? תשאלו אפילו את האופטומטריסט שלכם. ידוע שחרדות, מתח, חיפזון ועוד מצבים נפשיים, יכולים להשפיע על הראייה. כמו שדוד המלך אמר "עֲשֵׂשָׁה מִכַּעַס עֵינַי" (תהלים ו ח), העין שלי נהרסה מכעס. פעם ביקרתי אדם שנהיה עיוור בגלל כעס.

אז מה עושים? הרי המציאות היא שכולנו לחוצים וממהרים כל הזמן, מלאי דאגות וחרדות. צריך להתפרנס! צריך להספיק!

הכל דמיונות

אתם מבינים את משמעות הדברים? המשמעות היא שמציאות העולם ומלואו איננו אלא "דמיון". אבל הדמיון הזה אינו כדמיון של בשר ודם, הדמיון הזה הוא "מחשבת ה'", ומחשבת ה' היא דבר אמיתי. מה שאנו חשים במתיקות הנפלאה כשאנו נוגסים בתפוח עסיסי - הוא דמיון. כשאנו רואים משאית ענקית דוהרת בכביש מהיר - כל המשאית הזו אינה אלא דמיון, אבל הדמיון הזה הוא מחשבת ה'. ובגלל שה' דמיין במחשבתו ששני דברים לא יכולים להיות באותו מקום בבת אחת - לא כדאי לנו להיות במסלול הדמיוני של המשאית... והאמת היא שהיום, קל הרבה יותר להפנים את התובנה הזו, בגלל תגליות מדעיות של העת האחרונה; ואסביר את כוונתי: במשך אלפי שנים הכל חשבו שאי אפשר להשמיד חומר לחלוטין. גם אם תטחן אותו לאבק כ"כ דק עד שתפריד אותו לאטומים, וגם אם היה אפשר לטחון את האטומים עצמם, עדיין יישאר החומר, בצורה של אבק. זה היה נקרא "חוק שימור החומר". אי אפשר להשמיד לחלוטין חומר. כך כולם הבינו עד לפני כמאה שנה.

רק בעת האחרונה יחסית העולם גילה שחומר יכול להיות מושמד לחלוטין, שלא יישאר ממנו כלום, אלא הוא יהפוך לאנרגיה. עד היום אנשים עדיין לא מבינים את גודלה ומשמעותה של התגלית הזו. חומר יכול להיות מושמד לחלוטין, אם יש לנו את המערכת המתאימה לביצוע דבר כזה, ואפילו אטומים לא יישארו ממנו. החומר נהפך לאנרגיה. והחלק היותר מדהים בתגלית זו, היא שאנרגיה יכולה להפוך לחומר. עכשיו יש חוק חדש: חוק שימור חומר-אנרגיה.

$$E = mc^2$$

רוצים הדגמה חיה לחומר שהופך לאנרגיה? מחר בבוקר תאכלו ארוחת בוקר, ואז תצאו ללמוד או לעבוד. אפילו אם לא תעבדו, אלא תתבטלו כל הבוקר - הגוף שלכם צורך אנרגיה כל הזמן. הלב פועם, המטבוליזם (חילוף החומרים) פועל, ועוד. מהיכן יש לגוף שלכם את האנרגיה הזו? מהחומר שאכלתם בארוחת הבוקר. החומר שאכלתם הפך לאנרגיה!

והנה דוגמא לאנרגיה שהופכת לחומר: צאו החוצה והביטו בעץ. הביטו בקרני השמש הזורחים על העלים. מהו אור השמש? נסו להכניס קצת אור-שמש לבקבוק ולשקול אותו. המשקל יהיה בדיוק כמו לפני כן, כמובן. אור השמש אינו חומר, אין לו מסה. הוא אנרגיה.

אבל כשאור השמש הזה פוגע בעלה, ובעלה ישנו חומר הנקרא כלורופיל, והוא מתחיל לייצר עמילן. לא שאור השמש משנה את החומרים בעלה והופך אותם לעמילן, אלא הוא - האנרגיה עצמה - מתחברת ומצטרפת לחומר ונוצר עמילן. אור השמש הופך לחומר.

מהיכן מגיעים התפוחים?

הרי זה נס. עשו פעם ניסוי: נטעו עץ תפוחים במיכל גדול, אחרי ששקלו את העפר שהיה בו. העץ הצמיח תפוחים שנה אחרי שנה, שקלו את התפוחים, ובמשך השנים משקלם הגיע לעשרות רבות של ק"ג. אחרי עשר שנים שקלו את העפר, ומצאו שמשקל העפר ירד רק בכמה עשרות גרמים. השאלה היא, מהיכן הגיעו התפוחים? במשך עשר שנים צמחו עשרות ק"ג של תפוחים מהעץ, והעץ קיבל את מזונו מן האדמה. אבל האדמה לא איבדה כמעט כלום! התשובה היא שהתפוחים

עלול להגיד: "מה זה? מה קורה כאן? למה לא קראת לאינסטלטור?" ויש כאן את כל המרכיבים להתלקחות. אבל לא, הוא לא אמר כך. ואשתו נשארת רגועה גם היא. מדוע? כי שניהם למדו את הלקח של "ויקלו" בליל שבת שעברה. הם בנו במחשבתם את "משכן השבת" והוא נשאר עומד מליל שבת לליל שבת. הם רגועים כי הם יודעים שבכל בשליטה, בסוף הכל יסתדר. הבית יהיה נקי, ושבת תהיה שמחה ומענגת כרגיל. כי המסר היוצא מן השבת הוא, שה' לוקח תחת אחריותו את הכל; גם אם יש בעיה באינסטלציה. ואם חלילה לא למדתם את הלקח, אז תתפוס את הרגע ולפחות עכשיו תהיה "היהודי של ויקלו" ותחשוב: "שבת עוד מעט נכנסת, ה' שולט בכל". אל תתרגש ממה שקורה, אם תפנים שה' שולט תצליח לבלוע את העלבון.

אתם נהיים מיליונרים

אפשר להיות א"שבת'דיגע איד" בכל ימות השבוע, "ויקלו" מלמד אותנו שאין שום דבר מלבד דבר ה'. כל מה שרואים הוא ה', "מלא כל הארץ כבודו" (ישעיהו, ג). אם ה' היה מסיר אותנו ממחשבתו אפילו לרגע קטן, היינו הופכים לכלום. לא לאבק ולא לאטומים, לכלום! חייבים להכניס את זה לראש, כי זה היסוד של הכל, לא רק של השבת.

הדברים שאתם שומעים עכשיו הם העושר הגדול ביותר שתוכלו לרכוש אי פעם. יסודות התורה הם העושר הגדול ביותר שקיים, הרבה יותר מיהלומים ואבני חן. עכשיו אתם הולכים הביתה מיליונרים! אתם יוצאים מכאן עם הידיעה שאתם אינכם אלא דבר ה'. גם מי שכבר ידע את הדברים מכבר, צריך לחזור עליהם כי כל פעם הוא יהלום חדש. ועם ההתבוננות וההפנמה, משתנה כל הגישה לחיים ולעולם, האדם עצמו משתנה.

בכל פעם שאומרים "ויקלו" צריך לחזור על הדברים האלה, ובכל פעם נשיג עוד השגה, עוד מדרגה בהפנמת הדברים. גם אחרי שאמרנו "ויקלו" אלפי פעמים, יש עוד מה להוסיף ולהרוויח.

פצצת מימן בשבת

והאמת היא שכשמכריזים "ויקלו" עם מחשבה, ושמם לב למה שאומרים, לא מכניסים לראש רק פיסת אינפורמציה נחוצה, ולא אוספים רק אבק כוכבים; אלא זו "פצצת מימן" של דעת! כי המשמעות של העובדה שה' ברא את העולם מן האין, והעולם ממשיך להתקיים רק במאמרו, הם עצומים כ"כ שאי אפשר לחשב אותם בכלל. הוא מכריז שאין שום דבר מלבד הקב"ה, ומתחיל לחיות עימו בכל מקום שהולך אליו, ובכל מה שהוא עושה או רואה.

ועכשיו נחזור ל"יום כיפור" שמתרחש בליל שבת. שאלנו בתחילת דברינו, מה החשיבות הגדולה באמירת "ויקלו" שבעבורה מקבל האדם כפרה על עוונותיו? ועכשיו נוסיף ונשאל, הרי מה מתווסף לו שלא היה לו קודם לכן? הוא הרי יודע כבר את כל מה שאומר. אז מה נוסף לו שבגינו מתכפרים עוונותיו?

התשובה האמיתית

אלא הפשט הוא שאמירת "ויקלו" היא התשובה הגדולה ביותר שיש! אין תשובה גדולה יותר מאשר אמירת "ויקלו"! לצום עשרים וחמש שעות, להיות כל היום בבית הכנסת, אפילו

אומרת הגמ', יש עצה: "ליהדרה בקדושה דבי שמשא". אפשר לתקן את הנזק לעיניים בקידוש של ליל שבת. וזה דבר מעניין מאד, שצריך להבינו. איך הקידוש בליל שבת מרפא את העיניים?

שחיקת חולין

אז בואו נבין את הדברים באופן הפשוט ביותר: הגמ' מלמדת אותנו כאן שבימות השבוע העסק בענייני העולם שוחק את גופנו, את עינינו. הלחץ והחיפזון נותנים בגופנו את אותותם. בנוסף לזה, עסקי החולין שוחקים גם את ראיית עיני שכלנו. כבר לא רואים את הדברים נכונה. גם אם הוא גלאט כשר, הגשמיות היא מחיצה המפסקת בינינו לבין האמת, בינינו לבין הקב"ה.

האדם נהיה חומרני יותר, הוא חי וחושב שהכל תלוי בו. ההצלחה בפרנסה, שזה יסתדר, ושההוא יתייחס יפה הכל תלוי בו! האדם מתחיל לחשוב שהוא עושה את הכל, הוא בורא משהו! אז הוא רץ והוא פועל, פסיעות גסות לכל הכיוונים. הוא לחוץ ודאוג, וכל זה לא עושה לו טוב לעיניים; לא לעיניים הפיזיות ולא לעיני הדעת. כבר לא רואים מי שולט באמת בעולם, מי ה"בורא" האמיתי.

הקידוש מאיר עיניים

והתרופה למצב הזה היא, קידוש בליל שבת. זוהי ההזדמנות להחזיר את המאור לעיניים, את חדות הראייה השכלית. אתה עומד בליל שבת עם כוס היין בידך, עברת שבוע מפרך, יום שישי "קשה", לא חשבת שתצליח להגיע לרגע הזה, שתספיק כל מה שצריך. אבל הנה הכל מאחוריך, אתה ומשפחתך לבושים בבגדי שבת, נפלא! ברגע זה אתה עומד ומכריז שיהיה ברור, כל השבוע הזה היה סתם בזבז של דאגות, בזבז של לחץ. "ויקלו השמים והארץ וכל צבאם". הכל נעשה בידי ה', והוא עדיין ממשיך ושולט בכל.

שבת היא הנחמה הגדולה, תרופת ההרגעה היעילה ביותר, למי שמתבונן. העיקר הגדול שהכל אינו אלא דבר ה', משפיע רוגע ושלווה על העצבים המתוחים. תודעה חדשה קונה שבייתה במחשבה: ה' הוא הכל! הוא אחראי! אפשר להישען לאחור ולהירגע. שבת היא נחמת החיים! כשאומרים "ויקלו" הקב"ה אומר, "אל תדאג. אני אסדר את הכל. אתה רק עשה את המוטל עליך בלי להתעצל, והשאר לי את הדאגות. כל העולם כולו אינו אלא מחשבה שלי, אז אתה יכול לסמוך עלי". כך מגיעים לביטחון ולרוגע, ועיני השכל והגוף מתרפאים ומתרפאים.

מי שמנצל את השבת באופן הזה, להתבונן ביכולתו הבלתי מוגבלת של ה', כל חייו יהיו חיים של ביטחון בקב"ה; וכל הלחץ ייעלם מהם. הכל בשליטה, אין מה להילחץ. כל אטום בבריאה ממשיך להתקיים רק בגלל דבר ה', הוא בשליטה מלאה.

א"שבת'דיגע איד"

כשמגיעים למצבים שנראה שהכל יוצא משליטה, כמו בערב שבת והבית הפוך, האשה עסוקה בבישולים ופתאום היא רואה שיש סתימה באינסטלציה. היא צריכה לעזוב הכל ולהתחיל לגרוף את המים. ובינתיים הילדים הולכים במים האפורים ומחליקים בהם, וכל הבית מריח כמו ביוב, ובדיוק אז נכנס הבעל הביתה סוחב על גבו את עול דאגותיו ולחציו. הוא

נחזור לתחילת דברינו. כשמשנה רבנו אסף את בני ישראל כדי לצוותם על בניין המשכן, הוא הכריז להם קודם כל את חשיבותה של שבת קודש; כי למרות שהשראת שכינת ה' באופן מוחשי בתוך בני ישראל בודאי תגביר מאד את הכרתנו בה', הכרה זו ניתנת להשגה ביתר שאת וביתר קלות בשבת קודש, בביתו של כל יהודי. מלאכת המשכן נעצרה כל שבוע בשבת, וכך למד עם ישראל את הלקח הנצחי שאפילו ההתלהבות-דקדושה של בניית משכן ה', צריכה להיכנע בפני שבת קודש.

ומהו הבסיס שעליו בנויה שמירת השבת כהלכתה של היהודי? אמירת "ויקלו" עם מחשבה, הפנמת עניין הבריאה יש-מאין, היסוד לכל מחשבותינו. וחשיבותה היא כ"כ גדולה עד שראויה לגרום למעין יום כיפור בכל שבת ושבת. והחדרת היסוד הזה אל מחשבתנו, היא ההכנה הבסיסית ביותר לשכל התורה שנצטרך כדי לזכות לחלקנו בעולם הבא.

שבת שלום ומבורך!

הארות על הפרשה

מתוך ספר אתם עדין [באנגלית]-פירוש עה"ת מאת

רבינו זצ"ל

לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת (לה, ג)

מאחר של"ט מלאכות הן, מפני מה הזכיר הכתוב רק את מלאכת "הבערת אש"? עד סוף התקופה שהיו ישראל על אדמתם בארץ הקודש וכן בגולת בבל, כמעט כל מלאכותיהם היו בעבודת האדמה. מכיון שהבערת אש היתה מלאכה שנעשתה בעיקר בעבודות הבית, לא היינו מחשיבים אותה כ"מלאכה" או כעבודה. על כן מדגישה התורה "בכל משבתיכם" להודיעך שאפילו מעשה קל של הבערת אש לא הותר לאדם מישראל. אין שום טורח או "עבודה" לשאול מהשכן גחלים לוחשות ולהניחן על גבי עשב או עלים יבשים, ועם זאת חילול קדושתה של השבת יש בזה לא פחות מאשר במלאכת החרישה הקשה שבשדה. הן אמת שהשבת נועדה להיות יום מנוחה (כג' יב), ותכלית זו מתקיימת אמנם באיסור המלאכות. אולם ט"ל אבות המלאכה האסורים כוללים גם מעשים ופעולות שאינם כרוכים בטורח או ביגיעה בהכרח, והעבודה הזו לא היתה נאסרת אלמלא נמנו בין ט"ל אבות המלאכה שאסרה התורה. כך ברור של"ט אבות המלאכה הם "ט"ל סימנים" הממחישים את עקרון השבת. "ביני וביני גְּבִי יִשְׂרָאֵל אֹת הוּא לְעֵלְמָם, כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנְפֹּשׁ" (לא יז). ואשר על כן הותרו עבודות שאינן מוגדרות כ"מלאכה" על פי ההלכה. כך, נשיאת שלחן כבד או טלטולו מחדר לחדר בבית לא נאסרו בשבת, בעוד שלהעלות באש עלה יבש בודד על ידי שמקרבם אותו לשלהבת אש נחשב "מלאכה" על פי הגדרתן ההלכתית של ט"ל אבות המלאכה, שהרי את השבת יש לשמור בכדי לקיים את העקרון לפיו ברא ה' את עולמו בששת ימים.

קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה (לה, ה)

תרומה זו היתה הזדמנות נוספת. מחצית השקל, אותה נתן בתחילה כל זכר מבן עשרים שנה ומעלה (ל' ג) היתה: א) שלא מתוך בחירה ורצון, כי אם על פי ציווי ה'. ב) וכן היה זה סכום שווה לכל אחד. דבר זה נועד להבטיח שלכל בן ישראל יהא

לקבל על עצמנו באמת לא לשוב ולחטוא - כל זה אפילו לא מתקרב לעוצמת הטהרה שבאמירת "ויקלו".

אמירת "ויקלו" היא חזרה ליסוד היסודות שהכל בנוי עליו, שאין עוד מלבדו. והאמירה עצמה חשובה מאד, כי היא פועלת שינוי במחשבה. הרושם שהאמירה עושה הוא כה גדול, שהוא משנה את כל הטבע של אדם; את כל המבט על העולם. אין דבר כזה טבע, הכל הוא דבר ה'. כ"כ גדול ועמוק הוא השינוי, שהרגע הזה נהיה יום-כיפור בשבילו! אדם זה הביא לה' את הקרבן הגדול ביותר שאפשר: את שכלו.

לא להיות בהמה שומרת מצוות

הכרה בה' בעולם הזה היא ה"תשובה" האמיתית, כל שאר הדברים הם משניים בלבד. היסוד של "יש מאין" הוא כה חשוב, שאדם שאינו יודע אותו רק יבזז את זמנו אם ינסה לעשות תשובה. ודאי שזה עדיף מכלום, עדיף להיות חרדי בור כבהמה מאשר חרדי חוטא. אבל אסון גדול הוא להישאר כבהמה, בלי תשובה אמיתית ובלי הרעיונות היסודיים הנדרשים להכרת ה'! מי שלא משתמש בשכלו, הרי הוא כבהמה. ואם איננו רוצים להישאר בהמות, כדאי שנזדרז ונתחיל לנצל את שבת קודש כדי להפנים שהעולם נברא מרצון ה' וממשיך להתקיים ברצונו בלבד.

הדברים בטח נראים לכם מוגזמים, אבל הם אינם כאלה. אפילו מחשבה קצרה על היסוד הזה משנה את האדם, וזהו יום הכיפורים שלו: להכיר מהו הקב"ה באמת, בורא העולם יש מאין ומקיים הכל ברצונו. אנשים אינם מבינים את המשמעות של "תשובה", תשובה על עוונות - ככל שהיא חשובה - אינה מתקרבת לחשיבות של תשובה של הכרת במקומו של ה' בעולם, היסוד הגדול של בריאה יש מאין.

התנאי הראשון של שבת קודש

לא חבל שכ"כ מעט מקרב שומרי השבת חושבים על כל זה? הרי זהו התנאי הראשון לשבת כהלכתה! אבל הם עוברים שבת אחרי שבת, שבוע אחרי שבוע, וכלום! שומרים את כל ההלכות, אבל מפסידים את העיקר. מפספסים את ההזדמנות הגדולה שהשבת מעניקה להם.

ולכן, בואו ונסה מהיום והלאה לשמור את העניין במחשבתנו כמה שניתן במשך השבת, שכל מה שאנו רואים אנו אלא רצון ה' שהתממש ונהיה בריות ממשיות. וקיימם נמשך בכל רגע רק בגלל שה' ממשיך לחפוץ בהימצאותם. בכל מקום שנלך, בדרך לבית הכנסת או בבית, נזכור שכל מה שעיינו רואות - שולחן השבת, הילדים, הכוס והיין - אינם אלא פרי מחשבתו של ה'.

השבת ומקראי קדש

זו הסיבה שאף יסוד אחר לא מקבל דגש בתורה כמו היסוד של בריאת העולם יש מאין. המילים "בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ" הם המילים המשמעותיות ביותר שנהגו אי פעם, ושייגו אי פעם. לכן ניתן להם מקומם החשוב, המילים הראשונות בתורה. ואף שב"מקראי קדש" אנו חוגגים את יציאתנו ממצרים בחגיגות גדולה, בפסח ובסוכות, ובחג השבועות אנו שמחים בתורה הקדושה שניתנה לנו, לבריאת העולם, אנו עושים זכר וחג לא פעם אחת בשנה, אלא כל שבוע ושבוע שוב ושוב.

עדי רָאָה להעיד על כל המאורעות הגדולים אשר נראו בימיהם. אולם אף אילו היו כל קורות העולם נפסקים ונעצרים במות הדור של משה, עדיין היתה הצדקה מלאה לבריאת העולם. אותם אנשים שראו את עשר המכות, אשר חוו את יציאת מצרים, שהיו עֲדִים לקריעת ים סוף ולטביעתם של חיל פרעה וכל זרעו, אשר אכלו את הַמֶּן וראו את עמוד הענן יומם ואת עמוד האש לילה, אשר רגליהם עמדו על הר סיני ואשר שמעו את קול ה', אשר קראו יחדיו "נעשה ונשמע", אשר הקימו את המשכן ואשר ראו את משה בכל עת: אותם אנשים חיו את החיים המלאים ביותר בדברי ימי העולם, והם עצמם העמידו את דברי ימי ישראל האמיתיים גם אם שום דור אחריהם לא היה ממשיך והולך בעקבותיהם.

לְעֵינֵי כָל בַּיִת יִשְׂרָאֵל בְּכָל מִסְעֵיהֶם (מ, לח).

"אֲתֶם עֲדֵי נְאֻם ה'" (ישעיה מג, י) תפקידכם להעיד לכל הדורות שיבואו שאתם ראיתם את שכינתי בתוכם. "וְיָהִי בְּעֵצְם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָּל צְבָאוֹת ה' מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם" (יב, מא) כפי שנאמר: "כֹּה אָמַר ה': שְׁלַח עִמִּי וְיַעֲבֹדְנִי" (ח, טז) להעיד על אשר ראו בעיניהם. העדות של המשכן, אשר כל בית ישראל היו עדים לו, עומדת לעד: "עֲדֹתֶיךָ נֶאֱמָנוּ מְאֹד, לְבִיתְךָ נֶאֱוָה קֹדֶשׁ ה', לְאַרְךָ יָמִים" (תהלים צג, ה).

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מה אנו יכולים ללמוד מזה שהארון מבפנים, ומבחוץ, היה זהב - ואמצעו מעצי שטים?

תשובה:

חז"ל לימדו שצורת המשכן ותבנית כל כליו היו מכוונים כנגד צורת האדם ותבנית איבריו. הכיסוי בעורות היה לעומת עורו של האדם המכסה את גופו, קרשי המשכן היו לעומת המבנה הפנימי של עצמות הגוף של האדם, הפרכות המבדילה בין הקדש קדשים ובין ההיכל במשכן, היתה לעומת הסרעפת שמבדילה בין חלק העליון של הגוף ובין החלק התחתון שלו. ארון הברית שמונח בתוך תוכו של משכן, מכוון כלפי לבו של אדם שנמצא בתוך תוכו.

המפרשים אומרים שמזה שצורת הארון שהוא כנגד לבו של אדם, היה באופן זה שמבית ומחוץ היה זהב ובאמצעו עץ, יש לנו ללמוד מה היא דרך עבודת חייו של האדם. הלב הוא גם מקום משכן תכונות הנפש - המידות הפשוטות שבאדם, ותפקידו של האדם לטהר את מידותיו, וזה יהיה ע"י שעומק נפשו תהיה מטהרת כזהב, וכן כשכל פעולותיו הניכרות לבחוץ יהיו מצופות בזהב. זהב מבפנים אומר, שאנחנו חייבים להיות אמיתיים; עלינו להכניס ללב רעיונות אמיתיים. האדם צריך להטביע בפנים לבו את אמת של התורה - זה זהב טהור. ומבחוץ, הוא צריך להגיע להתנהגות מושלמת מעשים מטוהרים כזהב מעשים המתאימים לרצון התורה - הוא צריך להיות תוכו כברו וגם ברו כתוכו. ואז גם העץ - תכונות הנפש ומידותיו הפשוטות יושפעו ויטהרו אף הם. וכשאותה הנפש האנושית, תהיה מבית ומבחוץ מצופה בזהב, תהיה הנפש הזו נפש נצחית שתזכה לחיות חיי נצח - חיי העולם הבא.

חלק, ולו מועט, במשכן. אבל לאחר מכן, כבר ניתנה האפשרות הַרְבֵּה יותר להתנדב מרצון חופשי וליטול חלק גדול יותר בעשייה נצחית זו.

שתי אפשרויות אלה לתרום למשכן (ל, יג וכן לה, ה) שקולות לכל העשיות שעושה היהודי כל ימי חייו. רמה האחת, היא הרמה הבסיסית שבה, החיוב לקיים את כל המצוות כולן, וכשאדם מקיים את כולן הרי הוא נוטל בכך חלק במשכן של חיי נצח. ואולם אלו שבחרים לקיים מעבר למה שהם חייבים בו, הן בקיום המצוות ביותר רצון וכוונה והן בהתנדבות לעבוד את ה' במעשים נאצלים מרצונם-הם או להתמסר לכבוד השם יתברך להגדיל תורה ולהאדירה הן בלימוד התורה והן בהתבוננות באמונה בה' ובאהבתו יתברך: כל אלה אכן מעניקים חלק גדול יותר במשכן הנצח.

פרשת פקודי

לְעֵינֵי כָל בַּיִת יִשְׂרָאֵל בְּכָל מִסְעֵיהֶם (מ, לח)

על חשיבותן הרבה של מילים אלו נוכל לעמוד לנוכח העובדה שהן נכתבו בסופו של ספר שמות. בדומה לכך, בסוף התורה קוראים אנו: "לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל" (דברים לד יב). כאן מודגש תפקידו של דור המדבר כְּעֲדִים להעיד לכל הדורות הבאים. גם כיום אנו מסתכלים על כל אותם ניסים ומופתים דרך עיני הדור ההוא. הגילויים הגדולים של שכינתו יתברך נראו לעיני כל העם, ולא נעשו בסתר שיעידו עליהם "עֲדִים" בודדים. לדתות השקר שבעולם אין שום דבר דומה אשר יוכלו להתיימר להעיד עליו. מוֹרֵי השקר שלהם מספרים על ניסים רבים שהם ראו, כביכול, ביחידות ובפרטיות.

ואילו ישראל, עם האמת, יכול להצביע על הנפלאות שנעשו "לְעֵינֵי כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל" לא פעם אחת בלבד כי אם לאורך "כָּל מִסְעֵיהֶם". ואולם, כל אשר התגלה במדבר היה בבחינת לִקָּח ודוגמה לכל הדורות הבאים, בהבדל אחד: מה שנעשה בגלוי בדור ההוא המשיך להיעשות בְּהֶסְתֵּר בכל התקופות שלאחר מכן. ענן הכבוד עודנו שוכן על ישראל "בְּכָל מִסְעֵיהֶם", לפי ששכינתו יתברך עִמָּם תמיד בכל מקום אליו ילכו. מה שראו בני דור המדבר ישראל היה דוגמה אשר תימשך לנצח, באופן נסתר, אך לא פחות בעוצמתו בהנחיית עם ה' במסעיהם לאורך "מִדְבַּר הָעַמִּים" (יחזקאל כ, לה). אם בן ישראל מרגיש שהוא נחלש ברוחניותו לנוכח גודל הצרות והייסורים שישאל סובלים בהיותם בגלות בקרב העמים, יעיין נא בפסוק זה, המתאר את הדוגמה לכל הקורות אותנו: "כִּי עָנָה ה' (אשר היה) עַל הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאֵשׁ תִּהְיֶה לִלְלָהּ בּוֹ לְעֵינֵי כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל (אשר יכולים ללמוד את דברי ימי עמנו ולראות בהם את יד ה' אשר מוליכתנו ושומרת עלינו מכל רע) בְּכָל מִסְעֵיהֶם".

המשכן והנסיבות אשר סביבותיו עודם משפיעים על ישראל לעד, לא רק בתיאור שלהם בתורה, ובלקחים הנלמדים מהמסופר בתורה, אלא גם במובנים של ההשפעה העוצמתית שהיתה טבועה בנו משעת ירידת נשמתנו לעולם, וההשפעה על תכונת ישראל אותה כל ישראל ירשו.

אכן, עלינו להיזהר שלא לטעות ולחשוב שהדור ההוא היה רק דוגמה והכנה לכל הדורות המוצלחים שבעם ישראל. הן אמת, שהנסיבות שלהם והמעשים שלהם היו בבחינת הקדמה יסודית לקורות עם ישראל, וכן נכון הדבר שבני הדור ההוא היו